

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.

Spektroskopické studie hasiv

Problém

Plamen, elektrický výboj nebo zemská atmosféra jsou příklady velice komplikovaných systémů, které není možno popsat jednoduchým způsobem. Pro pochopení a popis fyzikálně-chemických procesů je potřeba celá řada prostředků. K nim patří detekce reaktivních chemických meziproduktů zahrnujících molekulární radikály a ionty. Řešené úlohy poukazují na metodiku, jak lze pomocí laboratorních studií identifikovat spektroskopické charakteristiky reaktivních molekul, významných z hlediska atmosférických škodlivin.

Metoda

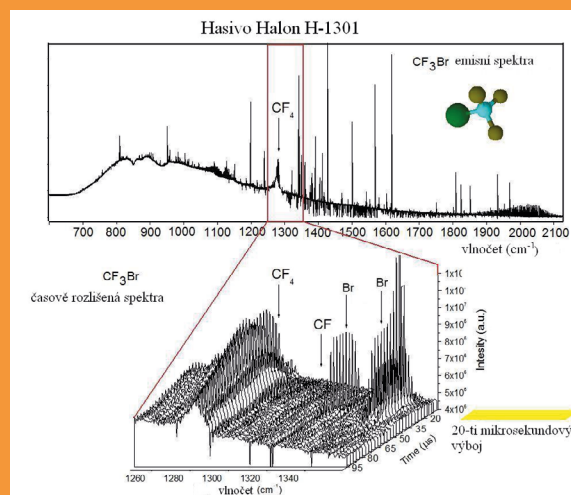
Metodika byla založena na laboratorních experimentech využívajících laser-diodový spektrometr a spektrometr s Fourierovou transformací. Oba spektrometry vykazují vysoké spektrální rozlišení, a tím i vysokou selektivitu. Navíc oba spektrometry umožňovaly provádět časově rozlišená měření s μs časovým rozlišením (viz Obr. 1). Prováděli se experimentálně simulace exotermního prostředí, přičemž energie byla dodávána v podobě plamene, pyrolýzy nebo elektrického výboje (viz Obr. 2). Měření v emisním režimu jsme prováděli pomocí časově rozlišeného spektrometru s Fourierovou transformací s vysokým spektrálním rozlišením v rozsahu $600\text{--}6000\text{ cm}^{-1}$.

Obr. 2 Simulace exotermního prostředí

Výsledky

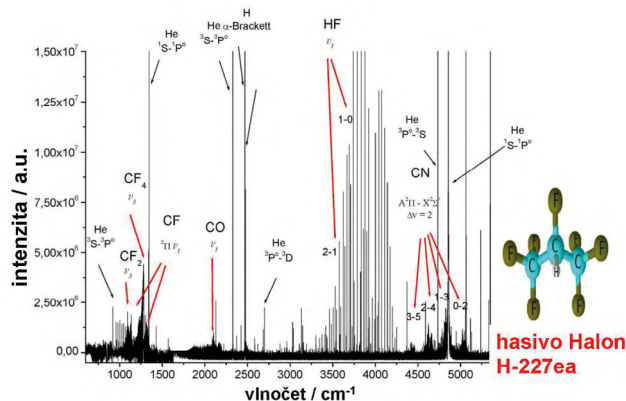
Jednou z řešených úloh bylo studium chemických transformací vedoucích ke vzniku toxických látek, které se uvolňují při požárech a haváriích. Sledovali jsme rozklad klíčových látek (hasiv) a tvorbu sekundárních toxických látek. Byla studována dekompozice hasiv Halon H-1301 a Halon HFC-227ea. Jedná se o halogenové látky CF_3Br a $\text{CF}_3\text{CHFCF}_3$ a zároveň příklad zakázaného a povoleného hasiva (viz Tab. 1). Byla pozorována fragmentace hasiv až na atomy a menší molekuly – excitované molekulové produkty CF , CF_2 a CF_4 . Další pozorované produkty zahrnují HF , HBr , CO a kyanosloučeniny. Tyto toxické látky byly vytvářeny sekundárními reakcemi se zbytkovými koncentracemi vodní páry, atmosférického kyslíku a dusíku, které byly nečistotami původních průmyslových vzorků hasiv. Měření tedy vykazují tvorbu vysoce toxických nebo reaktivních stabilních produktů jako HF , HBr , CO a HCN (viz Obr. 3).

Obr. 1. Časově rozlišená spektra hasiva Halon H-1301

Druh látky	Skladba molekuly	Zákaz použití od
Tvrdé halony	$\text{C}(\text{F a Cl}) + \text{Br}$	1. 1. 1994
Měkké halony	$\text{C, H}(\text{F a Cl}) + \text{Br}$	1. 1. 1996
Tvrdé freony	$\text{C} + \text{F} + \text{Cl}$	1. 1. 1996
Měkké freony	$\text{C} + \text{H} + \text{F} + \text{Cl}$	1. 1. 2030
Fluorderiváty	$\text{C} + \text{F} + \text{možnost H}$ v molekule	neurčitá

Tab. 1. Halony jako chemická hasiva, skladba a zákazy použití

Obr. 3. Spektroskopická studie fragmentace hasiva Halon H-227ea v 8